

УДК 373.31:93(477)

ЯКОВЕНКО Юлія Леонідівна,

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та правових дисциплін,
Донбаський інститут техніки та менеджменту
МНТУ імені академіка Юрія Бугая
e-mail: jullyak@ukr.net

КІНІШЕНКО Наталія Леонідівна,

вчитель початкових класів ЗОШ I-III ступенів № 35
м. Краматорськ
e-mail: kinishenkonat@gmail.com

ІСТОРИЧНА ОСВІТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я У СВІТІ»

Стаття присвячена вивченню процесу отримання історичної освіти молодшими школярами шляхом аналізу підручників «Я у світі» для 3-х та 4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів, освітніх програм, наукових та науково-методичних розробок, робочих зошитів. Виявлено доцільність доповнення роботи школярів з підручниками інноваційними методами навчання, в тому числі, організацією проектної діяльності учнів початкових класів, інтерактивними завданнями.

Ключові слова: *підручник; освітня програма; історична освіта; проектна діяльність.*

Постановка проблеми. Знання історії свого народу та держави, рідного краю та власної родини допомагає людині краще зрозуміти життя. Отримувати такі знання варто ще у дошкільному віці від батьків, дідусів та бабусь. Більш систематичним процес отримання історичної інформації стає у початковій школі, особливо у 3-4 класах загальноосвітніх навчальних закладів. Історичний компонент едукативного процесу впливає на формування громадянської компетентності, виховання патріотизму та гордості за свій народ.

Молодший шкільний вік є найкращим для сприйняття нової інформації, формування уміння вчитись, розвитку пізнавальних здібностей, національно-патріотичного виховання. Учні початкових класів дорослішають, стають більш самостійними, активними, вчать мислити критично, а діяти ефективно. Нові якості стають міцним фундаментом для подальшого вдосконалення особистості дитини у середній та старшій школі. Історична інформація включається в окремі предмети та позакласні заходи молодшої школи. Систематичне ознайомлення учнів початкових класів з подіями минувшини відбувається на уроках «Я у світі».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема значення шкільного краєзнавства для виховання та розвитку учнів початкових класів досліджена в роботах С. Долецької [1], О. Кононської [2], Н. Рудницької [3]. Аналіз підручників «Я у світі» провела О. Стребна [4]. Процес становлення світогляду молодших школярів дослідила Н. Лалак [5]. Інноваційні підходи до методики викладення предмету «Я у світі» запропонували І. Гриценко [6] та Л. Бондарчук [7]. Дослідження ж саме якості історичної освіти молодших школярів, особливостей подання історичної інформації у підручниках «Я у світі» доцільно продовжити.

Метою статті є дослідження процесу отримання історичної освіти молодшими школярами на уроках «Я у світі» шляхом аналізу підручників, освітніх програм, наукових та науково-методичних розробок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти Міністерства освіти і науки України громадянська компетентність – це здатність людини ефективно реалізовувати свої права та обов'язки з метою розвитку громадянського суспільства. Вона має міждисциплінарний характер, є метою освітньої галузі «Суспільствознавство». Формування громадянської компетентності залежить в тому числі від якісної історичної освіти, яку дитина починає отримувати ще у молодшій школі. Учень початкових класів має бути активною особистістю, яка усвідомлює свою належність до певного етнічного та культурного середовища. Він повинен знати свій родовід, історію своєї школи, мати уявлення про народи у світі, про головні історичні події, традиції та звичаї українського народу, головні пам'ятки, внесок українців у світову науку та культуру [8].

Освітня галузь «Суспільствознавство» реалізується у початковій школі через предмет «Я у світі», метою якого є становлення світогляду дитини, що базується на розумінні належності до українського народу, усвідомленні цінності рідної мови, традицій та звичаїв, почутті гордості за українців. У процесі вивчення предмету в учнів формуються уявлення про цілісність світу, його закономірності; розвивається активне пізнавальне ставлення до оточення. Курс має тісний зв'язок із життям, яскраво виражений міжпредметний характер. Предмет «Я у світі» представляє з себе систему різноманітних знань, пов'язаних із іншими предметами, позакласною діяльністю школярів, а також є ядром виховального процесу [9].

Предмет «Я у світі» викладається у 3-х та 4-х класах (по 35 годин), включає в себе такі блоки інформації: «Людина», «Людина серед людей», «Людина в суспільстві», «Людина в світі». Навчальний контент предмета подається у концентричний спосіб з повторенням та поступовим ускладненням інформації [4, с. 61]. Діти рухаються за схемою «Я – родина – школа – рідний край – держава – світ». Вони активно включаються в пізнавальну діяльність, виступають суб'єктами навчання, розвивають свої уміння [9].

Міністерство освіти і науки України рекомендує для учнів 3-х класів два підручника авторів Надії Бібік [10] та Ольги Тагліної у співавторстві з Галиною Івановою [11]. Ці підручники мають ряд важливих відмінностей, які помітні вже з перших сторінок. Надія Бібік починає з історії відкриття перших у світі шкіл, появи перших книжок, з легенди про княжну Анну Ярославну, зі знайомства з історичними поняттями «боярин», «ремісник», «купець» [10, с. 9–17]. Інший підручник пропонує цікавий екскурс в історію давніх чудес світу, уривок з «Повчання» князя Володимира Мономаха, розповідь про унікальний талан Володимира Вернадського [11, с. 4–5]. Перші сторінки будь-якого підручника повинні бути яскравими, цікавими, викликати бажання читати і далі. Не випадково вже перші сторінки обох підручників «Я у світі» для 3-х класів являють собою екскурси у минуле, чарують таємницями історії.

Після усвідомлення свого «Я» молодші школярі переходять до теми «Сім'я». Знайомство з поняттями «рід», «родовід» є в обох підручниках. Ольга Тагліна подає теоретичний матеріал після приказок і цікавих запитань, що підвищує інтерес учнів до теми [11, с. 44]. Надія Бібік пропонує учням завдання зі створення колажу «Дерево роду» [10, с. 38], з вивчення історії походження прізвищ [10, с. 150]. Усвідомлення себе частиною

родини, роду дозволяє учням відчувати їх цінність, потребу підтримувати близьких в будь-якій життєвій ситуації. Складання генеалогічних зв'язків «оживлює» історію, робить її більш цікавою для дітей.

Тему «Школа» О. Тагліна розпочинає з історії виникнення шкіл, пропонує завдання з написання повідомлення про історію і традиції певної школи [11, с. 52–53]. Конкретні кроки з реалізації дослідницького проекту «Історія моєї школи», що допомагає зрозуміти етапи та оволодіти методами пошукової роботи, вказані у підручнику «Я у світі» Н. Бібік [10, с. 55]. Учень відчуває себе частиною шкільного колективу, вчиться правилам поведінки. При цьому проводить перші наукові дослідження, отримує нові знання та навички.

Наступним кроком після усвідомлення себе школярем учень має поринути у краєзнавчу роботу, щоб відчувати себе мешканцем певного міста чи села. Велику допомогу в цій діяльності можуть надати музеї. Екскурсії до краєзнавчих музеїв є невід'ємною частиною навчання учнів початкових класів. Цікаві лекції та розповіді потрібно доповнити переглядом навчальних фільмів, невеличкими театральними замальовками, інтерактивними завданнями (пошук предмета за описом, замальовки музейних експонатів і т.д.). Можна провести разом з учнями невелику польову експедицію з вивчення історії краю, подивитись разом на скіфські кургани чи половецьких баб.

Важливою частиною предмету «Я у світі» є розділ «Славетні українці». Н. Бібік обмежується перерахуванням відомих людей – князів, літописців, козацьких гетьманів. Більше уваги авторка приділяє фактам з життя вчених (Б. та Є. Патони, М. Амосов, І. Сікорський), композиторів (М. Лисенко), спортсменів (Д. Силантьєв) [10, с. 117–123]. Більш повна інформація про видатних співвітчизників міститься у підручнику О. Тагліної: подається стисла біографія княгині Ольги, Богдана Хмельницького, Олекси Довбуша, Соломії Крушельницької, Миколи Амосова [11, с. 132]. Обидва підручника пропонують учням розширити цей список видатних українців, користуючись допомогою додаткової та довідкової літератури або батьків. Варто додати необхідність знайомства школярів з талановитими людьми рідного краю – народними майстрами, поетами, письменниками, спортсменами і т.д. Це доповнить їх знання з краєзнавства, буде мати виховне та розвивальне значення.

Підручники Н. Бібік та О. Тагліної містять розповідь про державні та народні свята України. Більше уваги народним традиціям приділяє перша авторка [10, с. 152]. Закріпити цю велику та надзвичайно цікаву народознавчу тему учитель з учнями можуть під час позакласних виховних заходів (святкування Дня Святого Миколая, Різдва, Масляної, Покрови і т.д.). Підручник Н. Бібік включає цікавий розділ «Подорож картою України», де є розповіді про історію назви міста Чернігова [10, с. 108], легенда заснування Рогатина [10, с. 109], Києва [10, с. 143], а також цікаві факти про нашу країну.

У розділі «Історичні скарби» Н. Бібік представлена інформація про Софію Київську, Золоті Ворота, музеї України з відповідним ілюстративним матеріалом. Вчитель може запропонувати учням розповісти про власні мандрівки містами та селами країни, прокласти маршрути та позначити місця розташування архітектурних пам'яток на карті, що значно розширює знання учнів, вчить їх працювати з картами та атласами, підвищує інтерес до предмета.

Останній блок інформації пов'язаний із знайомством учнів з іншими країнами світу. Більш інформативним вважається цей розділ у О. Тагліної: додається розповідь про Європейський союз, про центр Європи, що розташовується у селі Ділове на Закарпатті, про раси і народи усіх континентів, винаходи людства [11, с. 110–125].

Обидва підручника відповідають оновленій навчальній програмі з предмету «Я у світі» для 3–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Вони містять багатий ілюстративний матеріал, словнички, цікаві завдання. Однак кожен з них вчитель може доповнити додатковим матеріалом, який буде актуальним, інформативним, цікавим, яскравим та образним, адекватним віку й психологічним особливостям учнів.

До підручників для 3-х класів [11] автори підготували робочі зошити [12]. Вони містять багато завдань, в тому числі, кросвордів, речень з пропущеними словами, таблиць, ребусів, розмальовок. Вивчаючи тему «Сім'я» діти у робочому зошиті складають родинне коло, але згадують лише прабабусь та прадідусів. Для теми «Історія школи» авторами був складений кросворд, а також запропоновано таблицю-план дослідницької роботи учнів. Цікавою стає робота школярів над темою «Народні символи». Серед народних свят учні обговорюють Різдво, Спас, Великдень, Святого Миколая, Івана Купала та інші. Кросворд складено і для закріплення теми «Славетні українці». Перше знайомство з картою України передбачає зафарбування певної області, а також визначення сусідів нашої держави.

Краєзнавчі теми у робочому зошиті для 3-го класу відсутні [12]. Аналіз робочого зошиту показує, що вчитель початкових класів має використовувати підручник, робочі зошити, карти, ілюстрації, додатковий матеріал, включати у навчальний процес екскурсії до музеїв, походи на природу, взагалі підходити до викладання предмета творчо.

Аналіз підручників «Я у світі» для 4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів Надії Бібік [13] та Ольги Тагліної у співавторстві з Галиною Івановою [14], рекомендованих Міністерством освіти і науки України, знову показав значні відмінності між ними. Підручник Н. Бібік більше відповідає вимогам концентрованого способу побудови освіти, оскільки в ньому повторюються розділи підручника для 3-х класів. Авторка додала цікавий та важливий з точки зору історика розділ «Винаходи людства», де розповіла про винайдення кулькової ручки, фломастера, дошки [13, с. 20–22]. Розповідь про дітей-винахідників є вдалим екскурсом у минуле з метою підвищення пізнавального інтересу до предмету [13, с. 23]. Важливою з точки зору історичної освіти, виховання патріотизму та гордості за свій народ є інформація про місцезнаходження пам'ятників відомим українцям у світі [13, с. 131]. Підручник розширює знання учнів про талановитих співвітчизників, в тому числі, зі світовою славою [13; 26, с. 132–133], походження географічних назв [13, с. 86], культурну спадщину України [13, с. 123–125], традиції і звичаї народів світу [13, с. 146].

Підручник О. Тагліної подає набагато більше нової інформації про Україну та світ. Він містить багато розповідей про відомих людей, їх таланти [14, с. 22, 27, 31]. Вдалим рішенням авторки стало включення цитат філософів, письменників, учених на різну тематику, питань до теми перед розділом та після нього, творчих завдань. Окремий розділ підручника присвячений роботі з картами України (фізична та адміністративна), а також з політичною картою Європи [14, с. 109–110]. Культурна спадщина України і світу розглядається з точки зору необхідності та важливості для кожної людини охороняти пам'ятки минулого [13, с. 129–130]. Концентрований спосіб побудови історичної освіти реалізується у розділі «Великі українці» підручника О. Тагліної [14, с. 132–134].

Підручники для 4-х класів відповідають навчальній програмі предмета «Я у світі», але потребують доповнення з боку вчителя. Завдяки специфіці предмета, який поєднує у собі історичні та культурологічні знання, інформацію про соціальні та морально-правові норми, на уроці створюється сприятлива атмосфера для творчості, навчання, розвитку та виховання особистості.

Ефективність засвоєння нових знань учнями під час вивчення предмету «Я у світі», сформованість навичок залежить від дотримання учителем певних вимог:

- опора на перевірені наукою факти;
- ретельний підбір матеріалів до уроку, аргументації;
- створення умов для критичного осмислення знань учнями;
- дотримання принципів історизму, послідовності та систематичності, позитивного орієнтування, інтегрованості;
- яскравість створюваних вчителем образів [5, с. 55].

Вчителі початкових класів, методисти, науковці пропонують більше уваги приділяти проектній діяльності учнів з метою стимулювання інтересу до навчання, розвитку дитини через вільний вибір теми, розв'язання навчальних проблем і застосування здобутих знань у конкретній діяльності [6; 7]. Такими є завдання з написання історії школи, вивчення біографії відомого співвітчизника. Крім того, важливою є практика розгляду різних життєвих ситуацій (в тому числі, подій минувшини) з позиції свідка, учасника, критика [5, с. 55].

Висновки. Таким чином, предмет «Я у світі» викладається у 3–4 класах загальноосвітніх навчальних закладів. Він побудований за концентрованою моделлю. Серед головних завдань цього навчального предмета можна відзначити виховання гуманної активної особистості, забезпечення оволодіння учнями моделями поведінки у відповідності із законодавством, розвиток навичок взаємодії у суспільстві. Вивчення цього предмету сприяє розвитку ключових компетентностей учнів, в тому числі, громадянської компетентності, яка має міждисциплінарний характер та безпосередньо пов'язана з історичною освітою. Аналіз підручників «Я у світі», рекомендованих Міністерством освіти і науки України для 3-х та 4-х класів, виявив різницю в їх структурі та змісті. При цьому обидва підручника відповідають оновленій навчальній програмі та дозволяють вчителю ефективно використовувати їх на уроці разом із робочими зошитами. Доповнення підручника цікавим матеріалом, використання учителем інноваційних методик з метою розширення знань, закріплення умінь, виховання та всебічного розвитку школярів початкових класів є обов'язковим.

Список використаної літератури

1. Долецька С.В. Патріотичне виховання молодших школярів у процесі краєзнавчої роботи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля. Луганськ, 2011. 22 с.
2. Кононська О. Залучення молодших школярів до активної діяльності з вивчення історії рідного краю і довкілля. *Наукові записки. Збірник праць вчених та аспірантів*. 2009. Т. 19(2). С. 431–442.
3. Рудницька Н. Ю. Використання вчителями краєзнавчого матеріалу в навчально-виховному процесі: історико-педагогічний аспект. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2003. № 13. С. 230–233. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1096/> (дата звернення 12.09.2017)
4. Стребна О.В. Формування особистості засобами навчального предмета «Я у світі». *Педагогічний альманах*. 2014. Вип. 22. С. 60–64.
5. Лалак Н. Формування світогляду молодших школярів на уроках «Я у світі». *Молодь і ринок*. 2016. № 1(132). С. 53–56.
6. Гриценко І. Використання інноваційних технологій на уроках «Я у світі». URL: <https://sichneva2016.jimdo.com/главная/2-початкові-класи/2-20-стаття-гриценко-і/>
7. Бондарчук Л.В. Виховання моральних цінностей молодших школярів на основі предмета. *Вчитель вчителю, учням та батькам*. URL: http://teacher.at.ua/publ/vikhovannja_moralnikh_cinnostej_molodshikh_shkoljariv_na_osnovi_predmeta_ia_u_sviti/38-1-0-17026
8. Державний стандарт початкової загальної освіти: Постанова Кабінету Міністрів України № 462 від 20 квітня 2011 р. *Сайт Міністерства освіти і науки України*. URL: <http://mon.gov.ua/content/Osvita/derj-standart-pochatk-new.pdf>
9. Я у світі: Навчальна програма для загальноосвітніх закладів для 3–4 класів. *Сайт Міністерства освіти і науки України*. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>
10. Бібік Н. М. Я у світі. 3 клас : підручник для загальноосвітніх навч. закладів. Харків: Основа, 2013. 160 с.
11. Тагліна О. В., Іванова Г. Ж. Я у світі. 3 клас : підручник для загальноосвітніх навчальних закладів. Харків: Ранок, 2013. 144 с.
12. Тагліна О. В., Іванова Г. Ж. Я у світі: робочий зошит до підручника О. В. Тагліної, Г. Ж. Іванової для 3 класів. Харків: Ранок, 2016. 64 с.
13. Бібік Н. Я у світі : підручник для 4 класів загальноосвітніх навч. закладів. Харків: Основа, 2015. 160 с.
14. Тагліна О. В., Іванова Г. Ж. Я у світі : підручник для 4 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Харків: Ранок, 2015. 144 с.

References

1. Doletskaya, S.V. (2011). Patriotic education of junior pupils in the process of local lore work. (Ph.D dissertation). *Thesis*. Lugansk: Eastern Ukrainian National University. V. Dal. (in Ukr.).
2. Kononskaya, O. (2009). Involvement of junior pupils in active work on the study of the history of native land and the environment. *Proceedings. Collected Works of Scientists and Postgraduates, 19(2), 431–442.* (in Ukr.).
3. Rudnitskaya, N.Yu. (2003). The use of teachers of ethnographic material in the educational process: the historical and pedagogical aspect. *Bulletin of Zhytomyr State University named after Ivan Franko 13, 230–233*. Retrieved from <http://eprints.zu.edu.ua/1096/>
4. Strebna, O.V. (2014). Formation of personality by means of the subject "I am in the world". *Pedagogical almanac, 22, 60–64.* (in Ukr.).
5. Lalak, N. (2016). Formation of the outlook of junior pupils at the lessons of "I am in the world". *Youth and market 1(132), 53–56.* (in Ukr.).
6. Gritsenko, I. (2016). *The use of innovative technologies in the lessons of "I am in the world."* Retrieved from <https://sichneva2016.jimdo.com/главная/2-початкові-класи/2-20-стаття-гриценко-і/>
7. Bondarchuk, L.V. Education of the moral values of junior pupils on the basis of the subject. *Teacher to teacher, students and parents*. Retrieved from http://teacher.at.ua/publ/vikhovannja_moralnikh_cinnostej_molodshikh_shkoljariv_na_osnovi_predmeta_ia_u_sviti/38-1-0-17026
8. State standard of elementary general education: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 462 of April 20, 2011. *Website of the Ministry of Education and Science of Ukraine*. Retrieved from: <http://mon.gov.ua/content/Osvita/derj-standart-pochatk-new.pdf>
9. I am in the world: A curriculum for general education establishments for 3–4 classes. *Website of the Ministry of Education and Science of Ukraine*. Retrieved from <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>
10. Bibik, N. M. (2013). *I am in the world. Grade 3: textbook for general education institutions*. Kharkiv: Basis. (in Ukr.).
11. Taglina, O. V., Ivanova, G. Zh. (2013). *I am in the world. Grade 3: textbook for general education institutions*. Kharkiv: Morning (in Ukr.).
12. Taglina, O. V., Ivanova, G. Zh. (2016). *I am in the world: a working notebook to the textbook by A.V. Taglina, G.J. Ivanova for 3 classes*. Kharkiv: Morning. (in Ukr.).
13. Bibik, N. M. (2015). *I am in the world: a textbook for 4 classes of general education institutions*. Kharkiv: Basis. (in Ukr.).
14. Taglina, O. V., Ivanova, G. Zh. (2015). *I am in the world: a textbook for the 4th form of general education*. Kharkiv: Morning. (in Ukr.).

YAKOVENKO Julia,

Ph.D in History, Associate Professor of History of Ukraine and Legal Disciplines Department,
Donbas Institute of Engineering and Management, PHEI «International Scientific and Technical
University named after Academician Yuriy Buhay»
e-mail: jullyak@ukr.net

KINISHENKO Natalia,

Primary School Teacher, Secondary School №35, Kramatorsk city
e-mail: kinishenkonat@gmail.com

JUNIOR SCHOOLCHILDREN'S HISTORICAL EDUCATION AT LESSONS "I IN THE WORLD"

Abstract. *Knowing the history of your people and the state, your native land and your own family helps a person better understand life. The historical component of the evolutionary process affects the formation of civic competence, the upbringing of patriotism and pride for their people.*

The purpose of the article is to study the process of obtaining historical education by younger students at the lessons of "I am in the world" by analyzing textbooks, educational programs, scientific and methodological developments.

The problem of the importance of school regional studies for the education and development of elementary school students was studied in works by S. Doletskaya, O. Kononskaya, N. Rudnitskaya. O. Strebna, N. Lalak conducted an analysis of educational programs and textbooks on the subject "I am in the world". I. Hrytsenko and L. Bondarchuk offered innovative approaches to the methodology of the subject "I am in the world". The study of the same quality of historical education of junior pupils is expedient to continue. Civic competence is the ability of a person to effectively exercise his rights and responsibilities for the purpose of developing a civil society. Formation of civic competence depends on qualitative historical education, which the child begins to receive even at junior high school. The primary school student must be an active person who understands his or her belonging to a particular ethnic and cultural environment. He must know his genealogy, the history of his school, to have an idea of the peoples in the world, the main historical events, traditions and customs of the Ukrainian people, the main attractions, the contribution of Ukrainians to world science and culture.

The educational branch "Social Science" is implemented in elementary school through the subject "I am in the world", the purpose of which is the formation of the child's worldview, based on the understanding of belonging to the Ukrainian people, awareness of the value of the native language, traditions and customs, and a sense of pride in Ukrainian. The Ministry of Education and Science of Ukraine recommends for tutors of 3 classes two textbooks of the authors of Nadiya Bibik and Olga Taglina. These textbooks have a number of important differences. Yes, O. Taglina presents the theoretical material after the talks and interesting questions, which increases the interest of students to the topic. The topic "School" N. Bibik complements step by step instruction to write a message about the history and tradition of a particular school. An important part of the subject "I am in the world" is the section "Glorious Ukrainians". More information on outstanding compatriots is contained in the textbook by O. Taglina. Both textbooks suggest expanding this list of prominent Ukrainians using supplementary and reference literature or parents. Textbook N. Bibik includes an interesting section "Travel by map of Ukraine".

Both textbooks correspond to the updated curriculum on the subject "I am in the world" for 3-4 classes of general education institutions. They contain a wealth of illustrative material, vocabularies, and interesting tasks. However, each of them can be supplemented by a teacher with additional material that will be relevant, informative, interesting, adequate to the age and psychological characteristics of the students.

The effectiveness of assimilating new knowledge by students during the study of the subject "I am in the world", the formation of skills depends on the teacher's compliance with certain requirements: relying on scientifically verified facts; careful selection of materials for the lesson, arguments; creating conditions for critical reflection of knowledge by students; adherence to the principles of historicity, consistency and systematicity; positive orientation, integration; the brightness of the images created by the teacher.

Primary school teachers, methodologists, and scholars offer more attention to the project activity of students in order to stimulate interest in learning, developing a child through a free choice of subject, solving learning problems and applying knowledge gained in a particular activity.

The subject "I am in the world" is taught in 3-4 classes of general education institutions. It is built on a concentrated model. Studying this subject contributes to the development of key competencies of students, including civic competence directly related to historical education. The analysis of the textbooks "I am in the World", recommended by the Ministry of Education and Science of Ukraine for 3 classes, revealed a difference in their structure and content. At the same time, both textbooks correspond to the updated curriculum and allow the teacher to use them efficiently in the classroom, completing interesting material for the purpose of expanding knowledge, securing skills, education and comprehensive development of elementary school students.

Keywords: *textbook; curriculum; historical education; project activity.*

*Одержано редакцією 26.09.2017
Прийнято до публікації 2.10.2017*